

izpovedba umirajočega kakor dokazno sredstvo izključeno, z okolnostjo, da obtoženec, poslužujoč se svoje pravice, o vsem molči, pravcata — burka. Na to pa moremo in smemo, naj gre za izpovedbo umirajočega ali za izpovedbo onega, ki je umrl, predno je bilo moči dognati njegovo zmožnost pričevanja, odvrniti le to: »Kar se nas tiče, nam je taka burka še vedno ljubša, nego li žaloigra obsodbe po nedolžnem obsojenega!«¹⁾

Iz političnih normalij.

Sestavil Štefan Lapajne, c. kr. okr. glavar v pok.

(Konec.)

35. Znanje deželnega jezika c. kr. uradnikov.

Njega c. kr. Veličanstvo je povodom posebnega slučaja dne 28. januarja 1827 izjaviti blagovolilo, da so predsedniki deželnih oblastev in tudi deželna oblastva sama odgovorna, da se nihče ne namesti za okrožnega komisarja, kdor ne izkaže poleg drugih zahtevanih sposobnosti tudi popolno znanje deželnega jezika. (Min. notranjih stvari 7. febr. 1827 št. 3095.)

Njega Veličanstvo je z Najvišjo odločbo z dne 13. februarja 1818 ukazati blagovolilo, da je pri nameščanju uradnikov za okrožne urade na to gledati, da so uradniki deželnega ali vsaj jezika okrožja popolnem zmožni (»vollkommen beherrschen«). (Dvorne pisarne dekret 26. febr. 1818 št. 35.046.)

Samo ob sebi je umevno, da je tedanji »okrožni komisar« (Kreiskommissär) enake veljave, kakor sedanji »vladni tajnik«, ali »okrajni nadkomisar«, ali »okrajni komisar«, ozir. tudi kakor »vladni koncipist«, ako posluje na deželi.

In kako se ta Najvišji ukaz, oziroma dvorni dekret sedaj izvršuje v slovenskih pokrajinah?

Naj izvoli razsodni bralec pogledati samo v politični status upravnih oblastev na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem, takoj uvidi, da se nam Slovencem navzlic zgoraj

¹⁾ Lailier in Vonoven, citirano po Grünhuts Zeitschrift, 1907, st. 203, opazka 97.

navedenim pravičnim naredbam in navzlic členu XIX. dvnornih osnovnih državnih zakonov direktno bije v obraz in to 80 let po izdanih, jako pravičnih Najvišjih ukazih!

A čemu nazaj segati? Prečitati je samo odlok okrajnega glavarstva v Logatcu z dne 4. februarja 1908 (gl. »Slov. Narod« z dne 11. februarja 1908, št. 35) in strme se bode vsak Slovenec za glavo prijel, vprašajoč, je li v XX. stoletju tak udarec v obraz slovenskemu narodu možen?

36. Kvalifikacijske tabele — jezikovna usposobljenost.

V kvalifikacijske tabele političnih uradnikov je povodom prošenj za višje mesto vsikdar tudi vpisati, koliko je prosilec istinito onih jezikov zmožen, katerih znanje je v dotični prošnji navedel. (Ukaz namestništva za Spodnje Avstrijsko 15. februarja 1881 št. 1131.)

Ta ukaz je sicer izdalo namestništvo za Spodnje Avstrijsko, a povsem enak ukaz je izšel svojedobno tudi od deželnega predsednika na Kranjskem. Upravičen je dvom, če se v slovenskih pokrajinah predstojniki političnih oblastev ravnaajo po tem navodilu, kajti z ozirom na Najvišje ukaze (glej št. 35) bi bilo po vsem nemožno, da je pri političnih oblastvih toliko uradnikov, ki še komaj v najskrajni sili slovenščino lomijo, kamoli, da bi bili zmožni sestaviti kak zapisnik, najmanj pa izdati odlok ali razsodilo v slovenščini.

37. Državni uradniki — čestitanje povodom imenovanj ali odlikovanj.

Že večkrat se je opazilo, da se čestitanja povodom imenovanj ali povodom Najvišjih odlikovanj vedno bolj množe; ta povzročuje prizadetim neprimerno mnogo truda in stroškov. Iz službenih ozirov se torej priporoča, da v prihodnje taka častitanja popolnem izostanejo, bodisi v katerikoli obliki. (Min. notr. stvari 18. maja 1899 št. 3646.)

Ta odredba je jako lepa, izpolnjuje se pa ne, kajti pri vsakem znamenitejšem imenovanju ali Najvišjem odlikovanju se podrejeni uradniki kar trumoma pehajo, kdo bo preje prepunižno čestital.

VII. Stavbinske razmere.

38. Zidarski mojster.

Zidarske mojstre se sme k stavbinskim komisijam klicati za zvedence le takrat, kadar ni moči pozvati arhitektov, civilnih inženirjev ali stavbinskih mojstrov, ali takrat, kadar bi bilo sodelovanje le-teh spojeno z neprimerno velikimi stroški. (Ministrstvo notranjih stvari 23. novembra 1873 št. 17.210.)

VIII. Železniške zadeve.

39. Železniške zgradbe — raba razlaščenih zemljišč.

Strogo je nadzorovati, da se razlaščenih zemljišč za zgradbo železnice ne sme preje rabiti, dokler ni v zmislu §-a 9. *lit. c)* zakona z dne 14. septembra 1854 št. 238 drž. zak. razlastilno razsodilo pravnomočno in dokler ni položena odškodnina ugotovljena na podlagi cenitve. (Min. za trgovino 30. novembra 1859 št. 1646.)

40. Železniške zgradbe, ustavitve gradnje pred izdano koncesijo.

Vsako gradnjo železnice je takoj ustaviti, ako se podjetnik ne izkaže s koncesijo ali s posebnim dovoljenjem; tudi je proti dotičnemu kazensko postopati v zmislu ministrske naredbe z dne 30. sept. 1857 drž. zak. št. 198, oziroma zaradi neubogljivosti v zmislu cesarskega patenta z dne 20. aprila 1854 št. 96 drž. zak. (Min. za trgovino 11. julija 1883 št. 21.923.)

41. Povrnitev vozniških stroškov ubogim, od steklih živali ugriznenim osebam.

Konferenca ravnateljev avstrijskih železnic je 19. oktobra 1897 sklenila, da se onim od steklih živali ugriznenim osebam, katere se izkažejo z zakonitim ubožnim listom, povrne vožne stroške povodom potovanja na Dunaj v bolnišnico (Rudolfstiftung). (Min. notranjih stvari 29. dec. 1837 št. 39.907.)

IX. Raznovrstno.

42. Uradna poslopja — razsvetljava povodom posebnih slavnosti.

Povodom slavnosti ali potovanja Njega Veličanstva se uradnih poslopij na stroške države — ne sme razsvetljevati, da se s tem državni zaklad ne obremeni.

43. Uradno poslovanje.

Pozvedelo se je, da deželna oblastva pri svojem reševanju preje vsa možna podrejena oblastva zaslišavajo in s tem celo zadevo nepotrebno zavlačajo. Z ozirom na Najvišji odlok z dne 7. februarja 1830 se deželnemu oblastvu ukaže, naj ne zavlača vlog z neopravičenim zasliševanjem podrejenih oblastev in z nepotrebniimi pozvedavanji. (Dvorni dekret 17. febr. 1830 št. 3685.)

Imeniten ukaz, a kako in koliko se ga v praksi vpoštevata!

44. Ubožna tretjina po duhovnikih, brez poslednje volje umrlih.

Reševati zahteve ubožnih sorodnikov glede ubožne tretjine po duhovnikih, brez poslednje volje umrlih, je poklicano tisto politično oblastvo, kjer je ubožni zaklad, ki ima pravico dednega nasledstva. (Min. notranjih stvari 30. maja 1871 št. 6648.)

45. Prisega pri političnih obravnava h.

Prisega pri političnih obravnava h sploh je popolnem nedopustna, izjema je le v svrhu konštatiranja božjasti pri mladeničih, k vojaškemu naboru poklicanih, oziroma v vojake potrjenih. (Dvorne pisarne dekret 9. jan. 1812 št. 19.303 in vojni predpisi.)

46. Državna podpora pri elementarnih ne z god a h.

Pri raznih prilikah se je že na to opozorilo, da sme in more pri elementarnih nezgodah država le takrat podeliti podpore, ako je beda tolikšna in takega pomena, da ne izdajo sredstva bližje poklicanih faktorjev, osobito dežele v olajšanje bede, ali pa, da skoraj gotovo ta sredstva ne bodo zadoščala. Ne sme se namreč prezreti, da je državni zaklad zadnje sredstvo za podpore ob elementarnih nezgodah, ter da se sme državni zaklad le v izjemnih slučajih pritegniti. Pojma »potreba in beda« je strogo razlagati tako, da preti onemu, ki je brez lastne krivde prišel v bedo, popoln gospodarski polom, ako mu ne dojde pomoč od zunaj. Pogostem se namreč pripeti, da se prosi za državno podporo, ne da bi se bilo preje obrnilo do bližje poklicanih faktorjev, osobito do dežele v to svrhu. (Min. notranjih stvari 10. julija 1895 št. 20.171.)

Ta določba je jako važna, ker se je že vkoreninila navada, da se pri vsaki, če tudi neznatni elementarni nezgodi zgol lokalnega pomena, prosi državne podpore in ker so nekateri zastopniki ljudstvu vcepili nazore, da je dolžnost države ob ujmah dovoliti državno podporo. To se pa sploh ne da izvesti zaradi neznosne obremenitve državnega zaklada; neodpušljivo pa je tudi take nazore širiti med ljudstvom ter vzbujati v narodu nade, katerih država ne more izpolniti.

47. Politična eksekucija — tožba zaradi izločitve.

Tudi v slučajih politične eksekucije pristojna razsodba o zahtevah tretjih oseb zaradi izločitve zarubljenih stvari samo sodiščem. (Min. notranjih stvari 7. januarja 1873 št. 5960.)

48. Hranilnice — revizija po vladnem komisarju.

Revizijo hranilnice glede statutarnega delokroga in poslovanja sme izvršiti samo vladni komisar. Uradnikov davčnega referata, okrajnih glavarstev se za ta uradni posel praviloma ne sme rabiti. Ako je pa vladni komisar hranilnice podrejen finančni direkciji, sme pri tacih revizijah dobljene opazke vporabiti edino le za politično upravo (društveno nadzorstvo), nikdar pa za finančno upravo. (Odlok spodnje - avstrijskega namestništva 14. februarja 1892 št. 74.730.)

Ta odredba je jako važna zaraditega, da ne morejo davčni referenti poizvedovati, katere vloge in kake vsote imajo posamezniki plodonosno naložene pri hranilnici, ker bi lahko to vednost izkoriščali pri odmeri osebne dohodnine. Tako postopanje bi pa znalo omajati zaupanje v hranilnice in napotiti vlagatelje, da bi svoje vloge dvignili in drugje naložili; to bi bilo vsekakor na kvar kreditu dotičnega denarnega zavoda.

49. Ustanove — pristojnost političnih in sodnih oblastev.

Odločitev o odobrenju nameravane ustanove, o premembni ali o razveljavi ustanovnega pisma, o naložitvi in gospodarstvu ustanovne glavnice, potem nadzorstvo, da oni, ki ustanovo uživajo, svoje dolžnosti izpolnjujejo — vse to pripada političnim oblastvom, pri duhovnih ustanovah dogovorno z ordinarijatom. Civilni sodnik pa nastopi, kadar ustanovnik ali njegov namestnik ne založi ustanovne glavnice ali ne izplača ustanovnih obresti, dalje ako

kdo izvaja pravice do ustanovne glavnice ali do obresti zaradi tega, ker se ustanovne določbe sploh ne izvršujejo ali le nezadostno, ali če kdo iz privatno-pravnega naslova zahteva izločitev ustanovnega premoženja.

Glede vprašanja, se li ustanovne določbe izpolnjujejo ali ne, pa zadošča za civilnega sodnika potrdilo političnega oblastva ter je prizadeti stranki dopuščeno pritožiti se na višje mesto. Spore o vprašanju, pristojna li komu ustanova ali ne, ali mu je podeljeno ustanovo odtegniti, pa le takrat rešuje civilni sodnik, ako slone na privatno-pravnem naslovu, ali ako je treba sodnih dokazov. (Dvorne pisarne dekret 21. maja 1841 št. 15.759.)

50. Ubožni procent pri javni prodaji erarskih premičnin.

Določbe glede ubožnega procenta na korist ubožnega zaklada veljajo tudi pri javnih prostovoljnih dražbah erarskih premičnin. Vsled tega se podrejenim oblastvom naroča, da morajo v licitacijske pogoje tudi vsprejeti obvezo najvišjega ponudnika, da mora pri domiku poleg zdraženega zneska in kolka plačati tudi ubožni procent. (Ukaz spodnje-avstrijskega namestništva z dne 17. januarja 1905 št. XIII/37.)

Ta ukaz se nanaša v prvi vrsti na državnocestno upravo pri prostovoljnih dražbah nerabnih premičnin (orodja, materijala itd.) ter bi bilo umestno, da si dotične občine ta ukaz dobro zabeležijo in skrbne, da se njih ubožnemu zakladu pristojbina ne odtegne.

51. Pristojnost obrtnih in obrtnosodnih uradov.

Po obrtnem redu zakrivi obrtnopomožni delavec, ki delodajalca brez zakonitega razloga zapusti, prestopke obrtnega reda. Razen tega pa nastane civilnopravna obveza k odškodnini ter sme obrtnik zahtevati, da se delavec siloma privede k delu. Posledice, ki s premembo službene pogodbe nastanejo, so dvojne vrste: kaznivost in primoranje delavca nazaj k delu na eni strani, na drugi strani pa obveza povrniti škodo, povzročeno vsled predčasne popustitve dela. Kaznivost zaradi prelombe pogodbe je javnopravnega značaja, a zahteva obrtnikova (delodajalca) za izpolnitev pogodbe in za odškodnino je privatnopravno razmerje, ki spada v področje (obrnih) sodišč, dočim spada kaznivost zaradi preloma delavske pogodbe. še vedno v pristojnost obrtnih oblastev. (Min. notranjih stvari 19. septembra 1900 št. 32.416.)